

Toplumsal Cinsiyet Penceresinden Kadının Sosyo-Ekonomik Yaşamdaki Rolü: Gaziantep İli Kadın Profili

Berna Balcı İzgi¹

Özet

Günümüzde yerel yönetimlerin topluma önderlik etme proaktif rolleri bilinen bir gerçektir. Belediyecilik, sürdürülebilirlik, şeffaflık, hesap verilebilirlik, istişare gibi ilkeleri ön plana alarak yapılmaktadır. Yerel yönetimlerin çoklu katılım ve demokrasinin yerleşmesine yönelik çalışmalara önem vermesi beklenmektedir. Artan yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliği ile ilgili çözümler üretmek ön plana çıkmakta, kaynakların doğru alanlara yönlendirilmesi önem kazanmaktadır.

Bu kapsamda bilimsel çalışmaları, toplumsal birlik ve beraberliği destekleyen bir çerçevede gerçekleştirilen çok çeşitli faaliyetlerden bir tanesi de toplumsal cinsiyet konusudur. Toplumsal cinsiyet, eldeki verilerin cinsiyete göre ayrıştırılmış halinin izlenmesidir. Bu çalışmanın amacı, kamuoyunun bilgi ihtiyacının karşılanması nedeniyle Gaziantep ili için bir “Kadın Profili” incelemesi yapmaktır. Mekansal veri ile kentteki sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin ortaya konulabilmesi sayesinde karar alıcıların faydalanabileceği araçlar da ortaya konmuş olacaktır. Toplumsal cinsiyet konulu veriye dayalı karar alma süreçleri giderek daha ön plana çıkmaktadır. Dijital ortamlar ve dijital politika araçları da bu konudaki araçların içerisinde yer almaktadır. Üniversite, sivil toplum ve kent konseyleri işbirliğinde yapılan projelerin liderliğinde gerçekleşen bu süreçler kurumlararası veri paylaşımı açısından da bilgi verici niteliktedir. Bir kadın profili raporu hazırlamanın amacı, doğru mekânsal ve dönemsel kararlar alınmış mı alınmamış ise nasıl iyileştirilebilir sorularına cevap aramaktır. Ulaşılmış verilerin bir değerlendirilmesi olan bu çalışma bütüncül bir bakış açısı ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Gaziantep ili için genç kadınlarda evlenme yaşının erken olduğu söylenebilir. Eğitimde nisbi olarak ortalamanın üzerinde sayılabilecek oranlar mevcuttur. İstihdam edilen kadın nüfus için ücret eşitsizliğine dair

1 Gaziantep Üniversitesi, İİBE, İktisat Bölümü, e-posta: izgi@gantep.edu.tr

verilerin eski olduğu görülmektedir. Şiddet anlamında özellikle 15-24 yaş aralığının özellikle duygusal şiddete uğrama olasılığının daha yüksek olduğu görülmektedir. Göçe bağlı olarak oluşan heterojen bir yapı söz konusudur. Siyasete katılımda Türkiye'nin diğer illerine göre daha iyi sayılabilecek oranlar söz konusudur.

Giriş

Karar alma süreçlerinde kadınların daha fazla yer alması, öncelikli olarak söz konusu kurumdaki kadın erkek dağılımına bakarak belli olmaktadır. Eldeki veriler, her bölge, ülke veya ilin kendine has bir çalışan profilini ortaya koymaktadır. Birleşmiş Milletler kuruluşları ve diğer uluslararası kuruluşların yoksulluk, sosyal koruma ve sosyal yardımlar konularında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini izlemek için ülke karşılaştırmaları ve ülkelerin gelişmelerinin görülebildiği karma endeksler bulunmaktadır. UNDP, "2021/2022 Belirsiz Zamanlar, Huzursuz Yaşamlar: Dönüşen Dünyada Geleceğimizi Şekillendirmek" başlıklı bir İnsani Gelişme Raporunda çeşitli endekslerle ve özelinde İnsani Gelişme Endeksi (İGE) ve Toplumsal Cinsiyet Gelişme Endeksi (TCGE) ile Türkiye'nin bir değerlendirmesini yapmıştır. UNDP İnsani Gelişme Endeksi (İGE) ülkelerin insani gelişme düzeyini üçe ayırdığını ve Türkiye'nin 191 ülke arasında 48. sırada yer aldığını görüyoruz. Bu endekse göre uzun ve sağlıklı yaşam, bilgiye erişim ve insana yakışır bir yaşam standardı önemli görülmektedir.

Bu çalışmanın amacı çeşitli başlıklarla Gaziantep ili için eldeki verilerin özellikle istihdam, eğitim, aile ve evlilik yaşamı, şiddet, siyasete katılım ve sağlık gibi başlıklarda bir fotoğrafını sunmaktır. Bu kapsamda sosyo-ekonomik durum, nüfus, demografi, aile, eğitim, istihdam, sağlık, şiddet ve siyasete katılım gibi ana başlıklarda bir özet değerlendirme yer almaktadır.

1.Literatür

Kadın çalışanın işgücünde olup olmamasını belirleyen çok fazla faktör bulunmaktadır. Kadının sadece boş zaman ve ücretli iş arasında değil ücretli iş, ücretsiz ev işleri veya aile işleri olmak üzere üç yönlü bir seçim yapmak durumunda oluşu, ilk parlak çalışmasıyla Mincer (1962)'nin literatüre bir katkısıdır. çalışma hayatında ve İlk olarak, seçimin sadece iki yönlü bir seçim olmadığını belirtmektedir. Bu üçlü seçimin sonucu bir aile kararı olacaktır. Bu aile kararı kocanın gelirin, karısının kazancına, ev eşyalarına ve boş zamanlara yönelik göreceli arzularına bağlı olmaktadır. Bir kadının ev işinin bu kısmını üstlenmek için bir çamaşır makinesi satın alıp alamayacağı veya ticari bir çamaşırhaneye ödeme yapıp yapamayacağı gibi bir soruya verilecek cevap, bu kararı almada etkili olabilmektedir. Bu nedenle piyasa mallarının

ev eşyalarıyla ikame edilebilirliği kadının çalışmasıyla ilgili kararda önemli hale gelmektedir.

Bir kadının doğurmayı planladığı çocuk sayısının, 35 yaşındayken işgücüne katılmayı planladığı olasılık üzerinde küçük bir etkisi var iken; aynı yaşta yaşamı boyunca doğurmayı planladığı toplam çocuk sayısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir (Waite and Stolzenberg,1976). Bu ilişkinin evli olan ve evlenmemiş kadınlarda da aynı bulgular görülmektedir.

Araştırmaya konu olan nüfus heterojen olduğunda, işgücüne katılım gibi bir değişkeni tartışırken bir takım istatistik sorunlar da ortaya çıkabilmektedir. Yanıt olasılıklarının bir beta dağılımı tarafından yönetildiğini varsayarak, yatay kesit logit modelinin panel verilerdeki ayrık olay dizileriyle başa çıkmasını sağlayacak bir genellemesini türeten Heckman ve Willis (1977) çalışması buna bir örnektir. Bu modele göre evli kadınların işgücüne katılımına ilişkin panel verilere bakıldığında, katılım olasılıklarının dağılımının U şeklinde olması, çoğu kadının sifıra yakın veya bire yakın katılım olasılıklarına sahip olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de kırsal alanda çocuk doğurmayla ilgili kesintiler ve kentsel alanlardaki düşük eğitilmiş kadınlara atfedilebilen M şeklinde bir yaş profili söz konusudur. Ayrıca, kültürün buna engel olduğu inancının aksine, en az eğitilmiş kadınlar arasındaki genç kuşakların işgücüne katılım olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tunalı vd,2021) . Ücretli ve maaşlı istihdam, cinsiyet ve kadınların sahip olduğu beceriler konusunda oldukça seçicidir (İlkkaracan ve Tunalı,2010).

Uluslararası ticaret ve istihdam arasındaki bağlantı günümüzde daha da önem kazanmıştır. Bu bağlamda özellikle kadınların işgücüne katılımı (FLFP) oldukça ilgi görmektedir ve tartışılmaktadır. FLFP’nin desteklenmesine vurgu yapılıyor. FLFP’yi etkileyen faktörleri inceleyen geniş bir literatür vardır. Bu makale etkileri araştırıyor

Kadınların işgücüne katılımı konusunda, İzgi (2022) çalışması, dokuz Karadeniz İşbirliği Örgütü’ne bağlı ülke için (1999-2021) dönemini analiz eden panel veri ile analiz etmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, ihracat değişkeni kadın işgücü katılım oranı üzerinde pozitif bir etkiye sahip iken bilgi ve iletişim teknolojilerine dayalı ihracat ve siyasi istikrar negatif bir etkiye sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu ülkeler grubu için beşeri sermayenin daha fazla gelişmeye ihtiyacı olduğu söylenebilir.

2.Sosyo-ekonomik Durum

Gaziantep, yerel sanayileşme odaklarının birinci kuşak öncü kentlerinden biridir. DPT'nin 1990 yılı araştırmasında 76 il içerisinde 25'inci sırada yer alan Gaziantep, 2000 yılında yine DPT'nin "İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması"nda 81 il içerisinde 19'uncu sıraya yükselmiş olan bir ilimizdir (DPT:1996;2003). Bu süre içinde Gaziantep'in bölgedeki sanayi sektöründeki ağırlığının arttığı görülmektedir. 2000 yılında bölgedeki 359 imalat sanayi iş yerinin 259'u Gaziantep ilinde yer almaktadır. Bölgenin toplamda sahip olduğu sanayi iş yerinin % 79'u ve yıllık çalışanlar ortalamasının % 72'si Gaziantep'te bulunmaktadır (Geniş,Ş;Adaş,E.A.,2011:294).

Sermaye ve emeğin eşitsiz dağılımına bağlı olarak oluşan göç hareketleri kadın işgücüne katılım açısından izlenmesi gerekliliğini ortaya koyan bir başka gerçekliktir (Dedeoğlu,2016). Göçmen kadınların işgücüne katılımı konusu, ev içi hizmetler alanındaki artan talepten doğmaktadır. Özellikle yaşlı bakımı vb hizmetler bu alana girmektedir. Bu alanda oluşan kayıtdışı istihdam konununun bir başka yönüdür. Geçen zaman içinde Gaziantep il olarak özellikle çalışan kadın işgücü anlamında Gürcistan, Özbekistan, Türkistan, Kazakistan gibi ülkelerden çok fazla göç almıştır. Nitelikli işgücü olarak da kadın göçü olmaktadır.

Halen Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin sanayi merkezi olma özelliğini koruyan Gaziantep, yoğun bir göç profilini bünyesinde barındıran bir ildir. TÜİK verilerine göre, toplam nüfusu 2021 yıl sonu itibarı ile 2.130.432 kişidir(Bkz.Şema1). Nüfus artış hızı %12,7 olan Türkiye ortalamasının üzerinde bir nüfus artış hızına (%13,8) sahiptir. Yine genç nüfus oranı yüksek bir ilimiz olup ortanca yaş oranı Türkiye ortalaması olan 33,8'in altında olup 25,9'dur. İlçeler içerisinde kalabalık nüfus sıralaması Şahinbey, Şhitkamil, Nizip, İslahiye, Nurdağı, Araban şeklindedir.

Tablo 1.Demografik Durum

Gösterge	Gaziantep	Türkiye
Toplam Nüfus (2020)	2.101.157	83.614.362
Toplam Kadın Nüfusu (2020)	1.040.337	41.698.377
Toplam Nüfus (2023)	2.248.943	86.907.367
Geçici Koruma Altındaki Nüfus (2021)	449.014	3.670.069
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı (binde, 2020)	15,2	5,5
Genç Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı (2019)	17,2	15,6
Toplam Yaş Bağımlılık Oranı (2020)	59,6	47,7

Çocuk Yaş Bağımlılık Oranı (2020)	50,7	33,7
Yaşlı Bağımlılık Oranı (2020)	9	14,1
Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (2020)	4	3,3
Medyan Yaş Ortalaması (2020)	25,5	32,7
Nüfus Yoğunluğu (2020)	308	109
Net Göç Hızı (binde, 2020)	0,4	-
Aldığı Göç (2020)	42.040	-
Verdiği Göç (2020)	41.179	-
Doğuştaki Beklenen Yaşam Süresi (Toplam, 2017)	76,9	78
Doğuştaki Beklenen Yaşam Süresi (Kadın, 2017)	79,5	80,8
Doğuştaki Beklenen Yaşam Süresi (Erkek, 2017)	74,3	75,3
Ortalama İlk Evlenme Yaşı (Kadın, 2020)	23,2	25,1
Ortalama İlk Evlenme Yaşı (Erkek, 2020)	26,5	27,9
Kaba Boşanma Hızı (binde, 2020)	1,42	1,62
Toplam Doğurganlık Hızı (2019)	2,61	1,88
16-17 Yaş Grubunda Evlenen Kız Çocuklarının Oranı (2017)	8,3	3,1

Kaynak: İpekyolu Kalkınma Ajansı, (İKA),2022

Tüik Sürdürülebilir Kalkınma Göstergelerine göre, il bünyesinde doğalgaz aboneliği hane oranı 2014 yılında %51'den 2019 yılında %66,1'e yükselmiştir. Toplam nihai enerji tüketimindeki yenilenebilir enerji payı 2014'te %6,7'den 2019'da %7,6'ya yükselmiştir. Yenilenebilir enerji ve atıklardan elektrik enerjisi üretiminin oranı ise 2014'te %21'den 2019'da %43,9'a yükselmiştir. Koruma altına alınan kadın sayısı 442 iken erkek sayısı 448'dir. Uyruk dağılımına göre bakıldığında 442 kişinin 276'sı Irak, 103'ü Afganistan, 222'si Filistin, 18'i İran ve diğer uyruklu vatandaşlarımızdır. Yine ilçelere göre geçici koruma altında bulunan kadın sayısı 222 olup erkek vatandaşların sayısı ise 241'dir (Gaziantep İl Göç İdaresi,2022).

2.1.1. Evlilik ve Aile Yaşamı

Gaziantep ili için 2021 yılı Tüik verilerine göre, tek kişilik hanehalkı sayısı 68.920 iken, tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı 375.021 kişidir. En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı sayısı 69 .923 iken, çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı sayısı 9.083 kişidir. İstanbul, Diyarbakır ve Adana illerinden sonra Gaziantep ili, 855 ile evli olmayıp doğum yapmış olan kadınların sayısının en yüksek olduğu illerimiz arasında yer almaktadır (TÜİK,2021).

İldeki kadına yönelik profil ile ilgili önemli sorunlardan biri erken evlilik oranlarıdır. (16-19) ve (20-24) yaş grubunda evlenen kadınların oranı olarak Gaziantep Türkiye sıralamasında önde gelen iller arasında yer almaktadır (TÜİK,2021). Yine illere göre boşanma oranlarının 2013 yılından bu yana artış gösterdiği Türkiye’de Gaziantep ilinin de bu trende uyan bir il olduğunu görmekteyiz. 2016 yılı TÜİK verilerine göre her iki cinsiyete göre boşanma nedenlerinin başında ilgisizlik gelmektedir. Gaziantep ve benzeri göç alan şehirlerde yapılan nitel vaka çalışmaları “yeni yoksulluğun”, kırsal alanlardan istihdam olanaklarının zayıf olduğu bölgelere kaydığını göstermektedir (Adaman ve Keyder, 2006).

Tablo2’ye göre Gaziantep ilinde ortalama ilk evlenme yaşı, 2017-2021 yılları arasında gerek kadın gerek erkek nüfusta Türkiye ortalamasının altındadır. 2017 yılında ortalama 22,9 olan ilk evlenme yaşı 2021 yılında kadınlar için 23,5’e yükselmiştir. Bu konuda Özellikle “Gelin etmeyin” projesi gibi çalışmalar yürütülmektedir.

Tablo 2: Ortalama İlk Evlenme Yaşı (2017-2021)

İl	2017		2018		2019		2020(r)		2021	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Gaziantep	26,4	22,9	26,4	22,9	26,5	23,2	26,5	23,2	26,6	23,5

Kaynak: TÜİK, Evlenme İstatistikleri

Akraba evlilik oranı ortalaması %4 olan Türkiye’de Gaziantep %8,2 ile Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde bir akraba evlilik oranı sergilemektedir. İl bazında kadınlar için boşanma oranlarına bakıldığında özellikle 30-34 yaş aralığında boşanma oranlarının maksimum seviyeye ulaştığı görülmektedir. Bu durum, erken evliliğin ve kadına yönelik aile içi şiddetin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

İldeki kreş ve gündüz bakımevi sayısı 31, MEB’e bağlı özel anaokulu sayısı 5,MEB’e bağlı resmi anaokulu sayısı 49’dur (Tepav,2014).

2.1.2.Yaş Grubuna Göre Eşler Arasındaki Eğitim Farkı

Yaş grubuna göre eşlerin arasında eğitim farkı lise ve üzeri eğitimde kadının lehine, ilköğretim ve altı eğitimde ise erkeğin lehinedir (Bkz Tablo3).

2.1.3.Ailenin Ekonomik Profili

Ailenin hanehalkı olarak ekonomik durumuna bakıldığında 2011 yılından bu yana ev sahipliği oranının azaldığı ve kiracı oranının arttığı görülmektedir.

TÜİK 2021 Aile İstatistiklerine göre 2011'de %59,6 olan ev sahibi oranı, 2021'de %57,5'e düşmüştür. Kiracı oranı ise, 2011'de %22,2'den 2021'de %26,8'e düşmüştür. Konut ve çevre sorunları açısından bakıldığında çevreden gelen gürültü ve yanısıra suç ve şiddet unsurlarının son 11 yılda arttığı görülmektedir (Bkz Tablo4).

Tablo4: Konut ve çevre konusunda sorun yaşayan fertlerin oranı, 2011-2021

Konut ve çevre sorunları	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Konutun izolasyonundan dolayı ısınamama	41,7	46,6	42,2	38,7	43,0	42,2	40,8	39,6	39,3	36,7	34,3
Komşulardan veya sokaktan gelen gürültü	16,3	16,0	16,4	15,5	16,8	15,7	15,2	16,4	17,0	15,7	16,1
Suç veya şiddet olayları ile yoğun bir şekilde karşılaşma	10,7	8,5	9,7	10,6	11,3	10,7	11,3	11,1	10,9	9,8	10,0

TÜİK, İstatistiklerle Aile, 2021

Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranlarına bakıldığında özellikle çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanelerde yoksulluğu yıllar içerisinde artış gösterdiği görülmektedir. Bu durum göçle gelen unsurların ekonomik sorunları olarak yorumlanabilir (Tablo5).

Tablo5:Hanehalkı tipine göre yoksulluk oranları, 2011-2021

Hanehalkı tipi	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Toplam	22,9	22,7	22,4	21,8	21,9	21,2	20,1	21,2	21,3	21,9	21,3
Tek kişilik hanehalkı	10,5	13,4	11,6	11,8	12,4	12,4	12,2	12,8	12,3	14,2	10,4
Tek çekirdek aile	20,5	20,4	20,5	20,1	20,3	19,6	19,0	20,2	20,3	21,2	20,9
En az bir çekirdek aile ve diğer kişiler	32,3	31,8	30,6	28,9	28,4	28,1	25,9	26,9	27,7	27,4	27,2
Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan	9,1	17,1	13,1	11,2	18,3	15,1	18,6	13,0	14,1	15,4	16,6

Kaynak: TÜİK, 2021

3.Eğitim ve İstihdam

3.1.Eğitim

Gaziantep ili genel olarak eğitimde fırsat eşitliğinin var olduğu illerimizden biridir. Okul öncesi 3-5 yaş okullaşma oranı (2016-17) erkek %29,9, kadınlarda %%28,32'dir(CEİD,2018). Sadece Açık Öğretim İmam

Hatip Lisesi kayıtlı erkek kadın öğrenci sayılarına bakıldığında erkeklerde %34,6, kadınlarda %65,4 olduğu görülmektedir. Bu durum kız çocuklarının liseyi yüz yüze değil de açık öğretimden izleme oranlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Mesleki açık öğretim liselerinde ise durum tam tersidir. Yani erkek çocukları %64,7 kız çocukları %35,3 olup, mesleki açık öğretim daha çok erkek egemen imam hatip açık öğretim eğitimi ise kız çocuk egemen bir alan görünümündedir. Bu veri 2016-2017 yıllarına aittir. 2013-2014 yılları için mesleki eğitim merkezi kursiyerleri arasında kadın ve erkek oranları erkeklerde %75,5 kadınlarda %24,5'tir. Eski bir veri olmakla birlikte bir eşitsizlik olduğu söylenebilir.

İl bazında ilköğretim okullaşma oranı Türkiye ortalamasının üzerinde iken, mesleki ve teknik ortaöğretimde okullaşma oranının Türkiye ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. Gaziantep ilköğretim okullaşma oranı kadınlarda %98.16 ile Türkiye ortalaması olan %97,9'nın üzerindedir. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim okullaşma oranında ise kadınlar için %24.93 ile %28.44 olan Türkiye oranının altında kalmaktadır.

Son bitirilen eğitim kurumuna göre eğitim seviyesi araştırıldığında kadın nüfus için en yüksek oranın İlkokul mezunları olduğu görünür. Lise ve üzeri eğitimde ise okullaşma oranının kadınlar için 2010 yılı ve sonrasında ciddi bir artış gösterdiği görünür (Bkz.Tablo 7).

Tablo 7:Cinsiyete Göre Bitirilen Son Öğrenim Kurumu (2010-2020/ Kadın)

Yıl	Ortaokul ve dengi	Lise ve dengi	Yüksekokul ve fakülte	Yüksek lisans	Doktora
2010	5,8	14,5	8,1	0,7	0,2
2011	5,3	15,0	9,1	0,8	0,2
2012	5,2	15,3	9,8	0,8	0,2
2013	5,1	14,9	11,0	1,0	0,3
2014	6,2	15,3	11,9	1,0	0,3
2015	6,0	15,7	13,3	1,2	0,3
2016	7,1	15,8	14,2	1,2	0,3
2017	6,9	16,0	14,7	1,6	0,3
2018	7,3	16,5	15,5	1,7	0,3
2019	10,7	17,5	16,3	1,9	0,3
2020	11,4	17,7	17,3	1,9	0,4

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2010-2020

Gaziantep, Adıyaman ve Kilis illerini kapsayan TRC1 bölgesi için 2021 yılında kadın istihdam oranı %22,6 olup işsizlik oranı ise %12,8'dir. Yüksek öğretim mezunu olanların istihdam edilme oranının yüksek olduğu illerden biridir. Cinsiyete göre istihdam edilen yani herhangi bir işkolunda çalışan kadın sayısı erkeklerin yaklaşık yarısı kadardır (Bkz.Tablo7).

Doğu Anadolu Bölgesi için kadınlarda işgücü dışında kalmayı etkileyen değişkenlere bakıldığında, “ev işleriyle meşgul olma” başlığının öne çıktığı görülmektedir. Bu başlığın altında çok çeşitli gruplar olup, istatistiksel sınıflamanın önemine dikkat çeken bu durum, hanehalkının ev işleriyle meşgul olan kesimi ve/veya ücretsiz aile işçisi olan grupların bir kesişim kümesi olabileceği anlamına da gelmektedir (İzgi,B.B.,2016:313).

Akademide durum olarak bakıldığında, Yükseköğretim Kurumu İstatistikleri ile üniversite kadrolarında yer alan akademik personelin cinsiyete göre dağılımı şu şekildedir; Gaziantep Üniversitesi'nde profesör kadrolarında 170 erkek, 59 kadın; doçent kadrolarında 105 erkek, 47 kadın; doktor öğretim üyesi kadrolarında 218 erkek, 146 kadın öğretim görevlisi kadrolarında 198 erkek, 183 kadın ve araştırma görevlisi kadrolarında 387 erkek, 304 kadın olduğu görülmektedir. Hasan kalyoncu Üniversitesi'nde profesör kadrosunda 36 erkek, 31 kadın; doçent kadrosunda 7 erkek,6 kadın; doktor öğretim üyesi kadrosunda 43 erkek, 39 kadın; öğretim görevlisi kadrosunda 17 erkek, 22 kadın ve araştırma görevlisi kadrosunda 34 erkek, 53 kadın olduğu görülmektedir. Sanko Üniversitesi'nde profesör kadrosunda 21 erkek, 15 kadın; doçent kadrosunda 5 erkek, 3 kadın; doktor öğretim üyesi kadrosunda 25 erkek, 18 kadın; öğretim görevlisi kadrosunda 7 erkek, 11 kadın ve araştırma görevlisi kadrosunda 3 erkek, 15 kadın olduğu görülmektedir. Bu rakamlara bakıldığında özellikle üst düzey akademik ünvanlara çıkıldığında kadın akademisyen sayısının erkeklerin oldukça gerisinde olduğu görülmektedir.

3.2.İstihdam

Ülkemizde genel anlamda kadın istihdam oranının dünya ortalamasının altında olduğu söylenebilir. Son dönemde kadın istihdamı çeşitli sosyal ve ekonomik politikalarla ve proje bazlı çalışmalarla desteklenmeye çalışılmaktadır. Bu konuda en büyük sorunun gelirdeki cinsiyet açığı olmaya devam ettiği görülmektedir. Kişi başına düşen milli gelir (2017 satın alma gücü paritesine göre) 2019'da kadınlar için 17.533 dolar ve erkekler için 37.373 dolar. 2021'de ise kadınlar 19.079 dolar ve erkekler için 42.929 dolar olarak görülüyor. Artışa karşın kadınların gelirinin 2019'da erkeklerinkinin %46.9'u iken, bu oran 2021'de %44,4'e düşerek azaldığı görülüyor. Çok

yüksek İGE ülkelerinde ortalama kadınların geliri erkeklerin gelirinin %63'ü iken Türkiye'de bu rakam %44'tür. Bu düşük oranın ardında işgücüne katılım oranındaki cinsiyet farkı yatıyor (<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/2108>). Son dönem cinsiyete göre istihdam rakamlarına bakmak bize belirli bir bilgi vermektedir.

Lise mezunu istihdam edilenler daha çok erkeklerden tercih edilmektedir. Oranların örnein 2019 yılı için erkeklerde%62 kadınlarda %26'larda olduğu görülmektedir. Bu da lise düzeyinde erkek istihdamının üniversite düzeyine göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Yükseköğretimde ise 2019 yılında %58,3 olan kadın istihdam oranı 2020 yılında %54,6'ya düştüğü görülmektedir(Bkz Tablo8). Erkeklerde bu oran 2019 yılı için %77 2020 yılı için %75'tir. Yükseköğretim mezunu kadın istihdam oranının ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Çok düşük olmayan yükseköğretim eğitim oranına rağmen kayıtdışılığın yüksek olması ve ücretsiz işler bu alanda izlenmesi gereken önemli değişkenlerdir.

Tablo 8:İstihdam

Yıl Year	Toplam	Okuryazar olmayanlar	Lise altı eğitilmişler	Lise	Mesleki veya teknik lise	Yükseköğretim
2019						
Toplam	45,7	16,6	41,9	45,5	55,2	68,4
Erkek-	63,1	26,6	59,1	61,8	71,5	77,0
Kadın-	28,7	14,5	24,2	26,3	31,3	58,3
2020						
Toplam	42,8	13,4	38,4	41,8	52,7	65,4
Erkek-	59,8	21,9	55,1	57,3	68,9	74,9
Kadın-	26,3	11,7	21,3	23,8	28,3	54,6

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması, 2019, 2020

Aylık ücret bazında bakıldığında kadınların beşeri sermayesinin erkekler göre daha iyi olmasına rağmen ücret eşitsizliğinin bütününi gidermede etkili olmadığı bulunmuştur (Gizem ve Selim,2018). Cinsiyete göre saatlik brüt ücrete bakıldığında ise ilimiz için ücret eşitsizliği olmadığı Türkiye'nin en önemli sorunu ekonomik sporun olduğu için saatlik ortalama brüt ücret artmış olmasına rağmen bu artışın yeterli gelmediği görülmektedir(Bkz Şemal).

Şema1:Cinsiyet, meslek ve yaş grubuna göre saatlik ortalama brüt ücret

		2014	2015	2016	2017	2018	2019
Cinsiyet, meslek ve yaş grubuna göre saatlik ortalama brüt ücret							
	Toplam	11,1	-	-	-	20,7	-
	Erkek	11,1	-	-	-	20,9	-
	Kadın	11,3	-	-	-	20,3	-

Kaynak: TÜİK veri tabanı

4.Sağlık

Genel olarak çok sayıda kamu ve özel hastanenin yer aldığı ilimizde sağlık hizmetlerinde bir iyileşme olduğu söylenebilir. Son bir yıl içerisinde hastanede en az bir gece yataklı tedavi hizmeti alan kadınların oranı 65-74 yaş arası için %18.3; 55-64 yaş arası %13; 25-34 yaş arası %14 olup oransal olarak erkeklerle birbirine yakın olduğu görülmektedir. TÜİK 2019 yılı sağlık araştırması verilerine göre yine son bir yıl içinde yaşanan başlıca hastalık sağlık sorunlarının dağılımına bakıldığında kadınlarda ağırlıklı olarak bel bölgesi problemlerinin yoğunlaştığı, bunu, boyun bölgesi problemleri ve hipertansiyonun takip ettiği görülmektedir. Daha sonra sırasıyla alerji, şeker hastalığı, depresyon, idrar kaçırma gibi rahatsızlıklar gelmektedir.

Tütün kullanma durumuna göre bakıldığında 15-24 yaş arası gençlerde tütün kullanan kadınların oranı %7.9 erkeklerin oranı %31'dir. Alkol kullanımı olarak bakıldığında ise kadınlarda %6,2, erkeklerde %16.4 tur.

Kaba doğum hızı olarak bakıldığında Gaziantep ile 2021 yılı TÜİK verilerine göre %19.3 ile Türkiye ortalaması olan %12.8'in üzerindedir. Toplam doğurganlık hızı 2021 yılında %1.70'dir. Anne ölüm oranlarının 2014 yılında %15'ten 2019'da %13,1'e düştüğü görülmektedir. Sağlık hizmetine ulaşım kolaylaşmış olup tüberküloza yakalanan kadın sayısının 2014 yılında 5.582'den 2019'da 4.689'a düştüğü görülmektedir. Bin kişi başına düşen sıtma insidansı %0,3 olup 2014-2019 yılları arasında değişmediği görülmektedir. Yüzbin kişi başına düşen beş yaş altı Hepatit-B insidansının ise %0,2'den 0,1'e düştüğü görülmektedir(BkzTablo10).

Tablo10.Sağlıklı ve kaliteli yaşamı her yaşta güvence altına almak

				2014	2015	2016	2017	2018	2019
1000 kişi başına sıtma insidansı				0,003	0,003	0,003	0,003	0,003	0,003
100 000 kişi başına beş yaş altı hepatit B insidansı				0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1

Kaynak:Tüik veri tabanı

Büyükşehir Belediyesi Hastanesi (İnayet Topçuoğlu Hastanesi)'nde 2015-2022 döneminde toplam 587.219 kadına sağlık hizmeti verilmiştir. Aynı hastanenin 2022 yılı verilerine göre yenidoğan yoğun bakım sayısı 7.194 olup, erişkin yoğun bakım sayısı 3.935'tir. Sezaryen doğum sayısı 1.734 olup, normal doğum sayısı 763'tür. Bu verilere göre normal doğum oranlarının oldukça düştüğü bunun yerini sezaryen doğumun aldığı görülmektedir. İl Sağlık Müdürlüğü ve diğer sağlık kuruluşlarıyla birlikte yürütülen kadın ve çocuk sağlığı eğitimleri, gebe okulu, 7.223 kadının yararlandığı anne oteli projesi mevcuttur. Türkiye ikinciliği alan kadın sağlığı projesi, belediye bünyesinde doğru beslenme ve obezite ile mücadelede 37.755 kadına hizmet verilmiştir. Yine belediye bünyesine engelli ve yaşlı veri tabanı oluşturulmuş olup, yaşlı veri tabanında 44.437 kadın, engelli veri tabanında ise 18.841 kadın kayıtlı bulunmaktadır. İŞKUR Hibe Programı desteğiyle 2020 yılında Ortez-protez Yapım ve Uygulama Merkezi, ortez ve protezlerin maliyetlerini düşürerek, hastaların ihtiyaç duyduğu fonksiyonel ve estetik ortez veya protezlere ulaşılabilirliği sağlamaktadır. Çölyak hastaları ve glutensiz beslenmek isteyenler için 300 çeşit ürün ile Glutensiz Bir Başka Kafe (Korumalı İş Yeri Statüsünde) hizmettedir. Bakırcılar ve Saatçiler Odası iş birliği ile 20 işitme engelli bireye 'Bakır El İşlemciliği' konusunda mesleki eğitim verilecek ve istihdam edilmelerine destek verilmesi planlanmaktadır. 2.050.120,00 TL İpekyolu Kalkınma Ajansı hibe desteğiyle proje onaylanmış olup çalışmalar devam etmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (YADES) Yaşlı Destek Programı kapsamında 2.600.000 TL hibe ile desteklenen, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından hayata geçirilen Alzheimer Hasta ve Hasta Yakınları Buluşma Merkezi "Moral Evi" 14 Mayıs 2018 tarihinde hizmete girmiştir.

İlimizdeki kadın sporcu profili, toplam lisanslı kadın sporcu sayısı 134.685 olup, faal kadın lisanslı sporcu sayısı 4.411'dir. Toplam kadın sporcu

kartı sayısı 18.104'tür. Bu kadın klüpleri içerisinde 5 adet üst lig takımı olup bunun biri futbol, diğer dördü voleybol takımlarıdır.

5. Toplumsal ve Siyasal Hayata Katılım

Gaziantep ile İpekyolu Kalkınma Ajansı kalkınma stratejisi raporu verilerine göre üretim faaliyetlerine katılım da çalışan nüfusun oranı kadınlar için %10'4 tür. Yönetici pozisyonunda çalışma oranlarına bakıldığında %1 olan kadınların oranı; cinsiyetler arası ücret eşitliği açısından bakıldığında üretim faaliyetlerinde kadınlar için %23.6'dır. Belediye meclis üyelerinin cinsiyetlerine göre dağılımına bakıldığında siyaset ve ekonomide temsil edilme açısından kadınların oranı %10.4 'tür. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırmaları Vakfı (TEPAV) tarafından toplumsal cinsiyet eşitliği ile sürdürülebilir ve insani kalkınma arasındaki doğrusal ilişkiyi göstermek için hazırlanan toplumsal cinsiyet eşitliği karnesi çalışmasında Gaziantep 81 il içerisinde 39. sırada yer almıştır.

Belediyede çalışan kadın oranı 2013 yılında %14 olup,2012 yılında 15-65 yaş arası kayıtlı kadın çalışan oranı %9,96'dır. Belediye Genel Meclisi'ndeki kadın oranı %4,2 olup,İl Genel Meclisi'nde kadın oranı %2,3'tür. Parlamento'da kadın temsil oranı %17'dir.

Siyasi kararlara katılımda cinsiyet eşitliğini temsilen belediyeler/il genel meclisleri başkanları ve üyeleri içinde kadın-erkek oranları il bazında 2014 yılı verileri ile erkeklerde %80,4, kadınlarda %9,6'dır. Yine mahalle muhtarları arasında erkek-kadın oranları 2004 yılında erkeklerde %99,7, kadınlarda %0,03'tür (CEİD,2018).

6. Şiddet

TÜİK verileri ile, 2017 yılında, 15-19 yaş aralığında yapılan doğum sayısı 3.903 ve 15 yaş altı doğum sayısı 16'dır. Gaziantep'te ŞÖNİM ve 2 adet kadın sığınma evi bulunmaktadır. Gaziantep Barosu Kadın Hakları Komisyonu'ndan alınan verilere göre; 2021 yılında Aile içi şiddet suçları Soruşturma bürosuna gelen dosya sayısı 5.854'dir. Aile mahkemesinin verdiği tedbir sayısı 7.865'tir. Aile içi şiddet suçları Soruşturma Bürosu'ndan çıkan dosya sayısı 3.826'dır. Tedbir ihlal sayısı 499 olup aile mahkemesinin verdiği tedbir ihlalden zorlama hapsi alan kişi sayısı 26'dır. E-kelepçe tedbir tedbiri verilen dosya sayısı 71'dir. Bu rakamlar 2022 yılı verileri ile aile içi şiddet suçları Soruşturma Bürosuna gelen dosya sayısı 4.366'ya tedbir ihlal sayısı 153'e düşmüştür. Aile içi şiddet suçları Soruşturma Bürosu'ndan çıkan dosya sayısı 3.503'e düşmüştür.

TÜİK tarafından hazırlanan “Türkiye Aile Yapısı Araştırması” sonuçlarına göre cinsiyete göre boşanma nedenlerine bakıldığında Türkiye genelinde birinci sırayı dayak ve kötü muamelenin, ikinci sırayı evin ekonomik olarak geçimini sağlayamamanın aldığı görülmektedir. Gaziantep ilinin de içerisinde bulunduğu Güneydoğu Anadolu Bölgesi bu oranların üzerindedir (TAYA,2021:83-83). Yine bu çalışmada “kadının çalışması ailenin geçimi için gerekli değilse çalışmamalıdır” diyenlerin oranı %49,9’dur. Bu oran kadının çalışmak istediğinde çalışmasını engelleyen süreçlerin varlığına işaret etmektedir. Aynı çalışmada Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Türkiye uyumlu bir şekilde olmak üzere, fertlerin tatil tercihlerine bakıldığında tatil yapma olanağının yetersiz olduğu çoğunlukla tatil yapma zamanı olmadığı ve ikinci sırada bulunduğu yerde yapanların oranının en fazla olduğu görülmektedir.

Suç istatistikleri açısından bakıldığında TÜİK 2019 verilerine göre, suç türüne göre ceza İnfaz kurumuna giren hükümlülerin sayısı içerisinde hırsızlıkta erkeklerin sayısı 1506 iken kadınların sayısı 49’dur. Suç türleri açısından kadınların oranı erkeklerin gerisindedir. Örneğin kaçakçılık suçu erkeklerde 402 iken kadınlarda 4 kişidir.

İntihar oranlarına bakıldığında 2017 yılında erkeklerde %69, kadınlarda %31 olduğu görülmektedir (Ceid,2018).

2014 yılına ait verilerine ulaşılabilen şiddet konusunda fiziksel şiddet oranı %8,2 iken, cinsel şiddet %5,3 ve duygusal şiddetin %25,7 olduğu görülmektedir. Yaş grubuna göre 15-24 yaş aralığında şiddete maruz kalmanın daha yoğun olduğu, bunun yanısıra duygusal şiddetin fiziksel şiddetten daha fazla olduğu görülmektedir (Bkz.Şema2). Şiddet türü, yaş grubu ve medeni duruma göre oranlara bakıldığında, evli olan kadınların şiddete uğrama oranları boşanmış veya ayrı olanlara göre daha düşüktür. Duygusal şiddet oranları ise medeni duruma göre tesbit edilmemiş görünmektedir. Buna bağlı olarak sosyal anlamda şiddetin ispatı zor bir veri olduğu ve görülmektedir.

Şema2: 2014 yılı son 12 ay içinde eşi veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel, cinsel ve duygusal şiddetine maruz kalan (15-59 yaş) kadın profili

Fiziksel şiddet			8,2
	Yaş grubu		
		15-24	15,8
		25-34	10,0
		35-44	8,0
		45-59	4,6
	Medeni durum		
		Halen evli	7,9
		Eşi ölmüş	0,9
		Boşanmış, ayrı yaşıyor	19,5
Cinsel şiddet			5,3
	Yaş grubu - Age group		
		15-24	5,6
		25-34	6,2
		35-44	5,5
		45-59	4,2
	Medeni durum		
		Halen evli	5,2
		Eşi ölmüş	1,0
		Boşanmış, ayrı yaşıyor	11,8
Duygusal şiddet			25,7
	Yaş grubu		
		15-24	31,4
		25-34	27,6
		35-44	27,1
		45-59	21,0

Kaynak:Tüik veri tabanı

Değerlendirme

Gaziantep ili 1990'lı yılların başından itibaren gerek sanayi gerek eğitim ve birçok sektörde hızlı bir gelişmişlik göstermiş olan ve sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında ön sıralara geçmiş olan bir ilimizdir. Kadın yoksulluğu, kadına yönelik şiddet, eşit iş eşit ücret, temsilde eşitlik gibi konularda gelişmeye ihtiyaç vardır. Kadın yönetici ve kadın çalışan oranının nisbi olarak diğer illerle kıyaslandığında daha yüksek olmasına rağmen, kadının hala statü elde etmede oldukça gerilerde olduğu görülmektedir. Kırsal kesimdeki kadınların sorunlarına değinilmesi gerekmektedir. Bu dönemin her anlamda sağlıklı geçirilmesi konusunda farkındalığın artırılması gerektiği bilinen bir gerçektir. Bu anlamdaki desteklerin artırılmasına ihtiyaç vardır.

Eldeki verilerle dikkatle bakıldığında Gaziantep ili için genç kadınlarda evlenme yaşının erken olduğu söylenebilir. Bunun yanısıra eğitim seviyesi açısından erkeklere göre nisbi ortalamanın üzerinde sayılabilecek oranlar mevcuttur. İstihdam edilen kadın nüfus için ücret eşitsizliğine dair verilerin eski olduğu görülmektedir. Şiddet anlamında özellikle 15-24 yaş aralığının şiddete uğrama olasılığının daha yüksek olduğu görülmektedir. Göçe bağlı olarak oluşan heterojen bir yapı söz konusudur. Siyasete katılımında Türkiye'nin diğer illerine göre daha iyi sayılabilecek oranlar söz konusu olsa da statü anlamında henüz kadının geride olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- Adaman, F. ve Keyder, Ç. (2006), “Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”, Avrupa Komisyonu, Sosyal Dışlanma ile Mücadelede Mahalli Topluluk Eylem Programı 2002-2006.
- Ceid,(2018), “Yerel eşitlik izleme planı”, 2019-2021 Taslak.
- Dedeoğlu, S. (2016) Türkiye’de Mevsimlik Tarımsal Üretimde Yabancı Göçmen İşçiler, Mevcut Durum Raporu: Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine, Kalkınma Atölyesi, Altan Matbaası, Ankara. Gaziantep Barosu Kadın Hakları Komisyonu
- İl Spor Müdürlüğü, Spor Klüpleri verileri
- Büyükşehir Belediyesi İnanet Topçuoğlu Hastanesi verileri
- Geniş,Ş; Adaş,E.B.,(2011), “Gaziantep Kent Nüfusunun Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı: Saha Araştırmasından Notlar”, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1):293-321, ISSN: 1303-0094.
- Heckman, J. J., & Willis, R. J. (1977). A beta-logistic model for the analysis of sequential labor force participation by married women. *Journal of Political Economy*, 85(1), 27-58.
- <https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/2108>: Türkiye’nin İnsani ve Toplumsal Cinsiyet Gelişmesindeki Durumu: İnişli-Çıkışlı Bir Yol
- İlkkaracan, I. ve Tunalı, _ I. (2010) “Agricultural Transformation and the Rural Labor Market in Turkey.” In Karapınar, B., Adaman, F., Özertan, G. (Eds.) Rethinking Structural Reform in Turkish Agriculture. New York: Nova Science Publishers
- İKA,(2022), Gaziantep Kalkınma Stratejisi Raporu,İpekyolu Kalkınma Ajansı,- Şubat 2022.
- İzgi, B. B. (2016). “Bölgesel Verilerle Kadın İşgücü Arzı: Doğu Anadolu Bölgesi İçin Panel Veri Analizi”, TEK, 2, pp: 313-326.
- İzgi, B. B. (2022). Determinants of FLFP in BSEC Countries: Evidence from Panel Data. *Journal of Applied Economics & Business Research*, 12(2).
- Mincer, J. (1962). Labor force participation of married women: A study of labor supply. In *Aspects of labor economics* (pp. 63-105). Princeton University Press.
- TÜİK,2021, Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri
- Tunalı, İ., Kırdar, M. G., & Dayıoğlu, M. (2021). Down and up the “U”—A synthetic cohort (panel) analysis of female labor force participation in Turkey, 1988–2013. *World development*, 146, 105609.TAYA,2021. Türkiye Aile Yapısı Araştırması,TÜİK.

Waite, L. J., & Stolzenberg, R. M. (1976). Intended childbearing and labor force participation of young women: Insights from nonrecursive models. *American Sociological Review*, 235-252.